

Михайло Примаченко, пошукач

*Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

ПАТЕНТНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНА ЧИСТОТА ТОВАРУ

*У статті розкриваються питання патентно-правового забезпечення на основі
об'єктів інтелектуальної власності, розглядаються як промислова власність.*

Постановка проблеми. З переходом України до ринку, підготовкою молоді або маркетологів до підприємницької діяльності, виникає необхідність вивчення інтелектуальної власності, що включає в себе новаторство і винахідництво. Підприємницька діяльність із використанням принципів маркетингу, експортних операцій, немислима без знань і умінь підприємця в галузі патентознавства.

Патентно-правове забезпечення експортних операцій – це комплекс дій маркетологів, які створюють юридичний захист прав експортера на товар і всі його елементи, що розглядаються як промислова інтелектуальна власність. В ринковій економіці суттєво зростає роль результатів розумової праці людини, до яких відносять: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки (торговельні марки), географічні зазначення, сорти рослин і породи тварин, комерційні таємниці, твори літератури та відеограми. Ці та інші результати розумової праці мають назву “об’єкти інтелектуальної власності”, а у виробництві промислових товарів “об’єкти промислової власності”, до яких відносять раціоналізаторські пропозиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій – науково-методичної та спеціальної педагогічної літератури, проведений у процесі дослідження даної проблеми, дозволяє зробити висновок, що проблемі освіти із інтелектуальної власності та патентознавства створено значну кількість Законів і правил: [1], [2], [3], [4], [5], [7], [12], а також присвятили свої наукові роботи відомі вчені в даній галузі Г. Андрощук, П. Крайнев, И. Квасс, О. Бачун, С.Бондаренко, М. Вачевський [8, 9, 10, 11], С.Довгий, В.Жаров, В.Кремень, Л.Ніколаєнко, Л. Міняйло, Л.Топільська, А.Наконечна, О. Святоцкий, В.Дроб’язка, А.Тофило, П.Цибульов, В.Чеботарьов, М.Паладій.

Незважаючи на посилену вагу вчених до проблем розвитку в галузі інтелектуальної власності, деякі важливі аспекти готовності

формування у майбутніх маркетологів знань, компетенцій в умовах ринкової економіки з використанням винаходів та промислових зразків, раціоналізації виробництва, залишаються недостатньо або зовсім не дослідженими. До них належить проблеми освіти студентів ВНЗ, які не мали системного характеру, розв’язуючи лише окремі локальні питання.

Мета статті. Розкрити необхідність вивчення у ВНЗ та підготовки майбутніх маркетологів до сучасних умов ринкової економіки із необхідним рівнем знань інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальна власність – це права, які стосуються інтелектуальної, творчої діяльності людини у виробничій, науковій літературній, художній галузях, а також винаходів у всіх галузях людської діяльності, наукових відкриттів, творів літератури, мистецтва, техніки.

Недотримання правил міжнародних конвенцій по захисту інтелектуальної і промислової власності ускладнює, а деколи робить взагалі неможливим експорт товарів, викликає судові процеси, призводить до значних збитків через відшкодування фізичним і юридичним особам, права яких порушено [11].

Промислова власність – це форма власності, яка стала результатом інтелектуальної діяльності в технічній або комерційній галузях. Така власність має конкретного власника, економічне значення виражено у ціні.

Повне право промислової власності, тобто таке, що належить певній фізичній або юридичній особі, дає їм змогу розширювати виробництво, виготовляючи і продаючи товари, який відрізняється від аналогів на ринку своїми показниками і якістю. У той же час промислова власність може бути не тільки об’єктом продажу, але й оренди та інших угод, даючи власникові додатковий прибуток [8].

Україна, ставши суверенною державою, повинна мати власне патентне законодавство, правові документи, інститути, все те, що

ПАТЕНТНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНА ЧИСТОТА ТОВАРУ

захищатиме промислову і інтелектуальну власність відповідно до Паризької конвенції 1883 року.

Розроблений патентний Закон, який затверджено 31 травня 1991 року, передбачає видання охоронних документів як юридичним, так і фізичним особам після сплати мита за реєстрацію і одержання патенту.

Зазначимо, що розвиток інтелектуальної власності в Україні має свої особливості та періоди становлення і розвитку як у напрямку інтелектуальної творчості так і промислової власності – винахідницькій та ріціоналізаторській діяльності [25].

Патентний захист в Україні має такі об'єкти інтелектуальної і промислової власності.

Винаходи – їм надається правова охорона, якщо вони відповідають світовій новизні, мають винахідницький рівень і промислово придатні, а також технічні рішення, що не патентуються в інших країнах через недостатній рівень світової новизни, тому вони отримують так званий “малий патент”.

Промислові зразки – художньо-конструкторські рішення виробів, які визначають їх зовнішній вигляд, мають новизну і відповідають вимогам технічної естетики.

Товарні знаки – зареєстровані в установленому порядку позначення для розпізнання товарів підприємств серед аналогічних товарів інших підприємств.

Знаки обслуговування, що їх використовують у сфері послуг з тією ж метою, як і товарні знаки.

Фірменні назви – знаки, що використовують фізичні або юридичні особи для позначення своєї діяльності.

Знаки знаходження – їх використовують для позначення місця виготовлення товару (країна, район, або місцевість).

Якщо деяка особа претендує на промислову власність, треба підтвердити, що дані технічні, ергономічні або художньо-рекламні винаходи мають новизну по відношенню до аналогів на дату заявленого об'єкта. Треба мати на увазі, що існує як національна (локальна) новизна, так і світова. Такі відмінності особливо важливі під час експорту товарів, які мають промислову власність, з метою продажу ліцензій.

Система патентного права будь-якої країни світу (під якою розуміємо всі закони по охороні об'єктів промислової власності) має територіальний характер. Це означає, що патент чи інший охоронний документ діє на території тільки тієї держави, де його видано, або країн, де його запатентовано. Документи, які діють на

території декількох держав, таким чином, набувають регіонального характеру.

Права, що їх надано патентовласникові, в кожній країні, як правило, різняться обсягом, термінами дії патенту і межами захисту. Будь-який охоронний документ на об'єкт промислової власності затверджує монопольне виключне право і дає можливість: виготовляти, продавати, рекламувати, виставляти на виставках об'єкт, а також передавати всі права або їх частину іншій особі, що має відношення до даного патенту, запатентованого винаходу чи промислового зразка. Без дозволу власника патенту ніхто не має права виробляти і продавати товар, використовувати його для комерційних дій на інших ринках. Порушення виключного права є порушенням законів даної країни, яка є власником винаходу

На винаходи видаються патенти, термін дії яких у різних країнах складає від 15 до 20 років. На промислові зразки (корисні моделі) видаються патенти з терміном дії від 3 до 15 років. Товарні знаки захищаються свідоцтвом про реєстрацію (в країнах, де такі знаки засвідчують реєстрацію згідно з патентним законодавством) на термін від 10 до 20 років.

У патентних законодавствах деяких країн передбачено продовження терміну дії охоронних об'єктів на всі види власності за відповідно встановлену оплату, а також дострокове припинення дії охоронного документа, якщо дане технічне рішення позбавляється конкурентноздатності, втрачаючи технічну або наукову новизну (з'являються нові винаходи, промислові зразки, які мають переваги над запатентованими об'єктами).

Загальний юридичний (патентоправовий) захист експортних операцій дає можливість без перешкоди виробляти і продавати продукцію, в якій використано запатентовані вироби, а також передавати свої патентні права іншим фізичним або юридичним особам. Крім того, товар, що має патентний або інший захист, інколи можна продавати набагато дорожче. Самий процес патентування в іншій країні є своєрідним засобом реклами.

Патентним захистом користуються фірми під час конкурентної боротьби за монополію на ринку збуту. Патентний захист і так званий “патентний букет” (захист експортного товару одночасно кількома різними охоронними документами) позбавляють конкурентів можливості виготовляти таку ж продукцію, копіювати її, що дозволяє виробникові збувати свій товар за монопольно високими цінами.

ПАТЕНТНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНА ЧИСТОТА ТОВАРУ

Рекомендуємо підприємствам України, які збираються вийти на міжнародний ринок, наперед проводити роботи з юридичного захисту товарів, а також технологій, за якими проходить процес виробництва. Це важливо не тільки для поставок товару (у тому числі у вигляді комплектуючих вузлів і деталей), але й для участі в міжнародних виставках, ярмарках, продажу ліцензій. Захист потрібно здійснювати в тих країнах, де проводиться експорт товарів або продаж ліцензій. До того ж, підприємству треба орієнтуватися, який саме патентний захист йому потрібний [4].

Наприклад, виробник приладів зацікавлений в тому, щоб гарантувати захист зовнішнього виду і технічних характеристик, захищає їх патентами промислового зразка і винаходів.

Якщо підприємство діє у переробній галузі, йому краще захищати свої технічні рішення (які рідко продаються, а використовуються, головним чином у виробництві) за допомогою секретів виробництва ноу-хау, або інжиніринг.

Виробники товарів народного споживання, перед початком продажу за кордон, повинні захистити товари патентами на промисловий зразок, а також свідоцтвом товарного знака. Термін дії свідоцтва на промисловий зразок порівняно невеликий, переважно відповідає життєвому циклу товару, що зумовлено швидкою появою нових товарів. Проте товарний знак забезпечує захист і після закінчення терміну дії свідоцтва на промисловий зразок.

Розв'язуючи питання про експорт товару, необхідно переконатись, що товар не порушує чужих прав і має достатній захист від зазіхань конкурентів. Через те товар перевіряють на патентну чистоту відповідно до вимог тієї країни, де ведеться експорт.

Від типу експортного товару (виріб, ліцензія, ноу-хау, послуги типу "інжиніринг", комплексні об'єкти, виставочний експонат) залежать обсяг і глибина патентних досліджень.

До початку експортних поставок треба одержати інформацію:

- в які країни постачається товар;
- чи не увійшли до складу товару об'єкти чужої промислової власності? Якщо так, то який їх юридичний захист на Україні і у кожній країні поставки товару;
- чи нема у наших конкурентів (або інших осіб) у тих країнах права на об'єкти промислової власності, із якими наш товар вступає в колізію;
- як можна оминати ці права конкурентів;
- наскільки наше підприємство готове іти на "патентний ризик", поставку патентно нечистого товару або товару без належного захисту (інколи

буває вигідніше іти на ризик патентної зустрічі, ніж відмовитися від експорту)?

- Товар визначається за патентно чистий, якщо в країні поставки не виявлено ні одного діючого охоронного документа (наприклад, патенту), як стосовно виробу в цілому, так і вузлів, механізмів, а деколи і технологій виробництва.

Слід відмітити, що патентно-правове забезпечення в промисловій продукції можна поділити на дві групи – основну і допоміжну. Крім того, Г.В. Бромберг, стверджує, що патентний захист об'єктів техніки повинен враховувати вагомість і значення винаходів, а їх використання відповідно до часу, впливає на патентний захист.

Патентний захист продукції повинен залежати від винахідницького рівня нової продукції або технологічного процесу, яка кількість винаходів, промислових зразків у них використовується (вітчизняні) чи закордонні і яка їх ефективність і новизна.

Із наведених теоретичних концепцій, можна констатувати, що в маркетинговій діяльності патенти на винаходи, промислові зразки, свідоцтва на товарні знаки і є тим основним критерієм, що забезпечує конкурентоздатність товару, його патентну чистоту і патентоспроможність на світовому ринку під час експортних дій підприємства.

Висновки. Отже, з метою розширення експортних можливостей підприємства, забезпечення конкурентоздатності і продовження життєвого циклу товару на ринку необхідно здійснити наступні заходи:

- орієнтувати винахідницьку і патентноліцензійну діяльність на вирішення науково-технічних і економічних проблем, які б сприяли розвитку народного господарства;

- в окремих регіонах (областях) доцільно створити фонди фінансування конкурентоздатної продукції, в якій втілені винаходи і промислові зразки;

- держпатенту України доцільно розробити єдину методику відбору патентування винаходів за кордоном, забезпечити патентний захист експорту, продаж ліцензій на винаходи, промислові зразки і ноу-хау;

- держпатенту України і Українській інформаційній корпорації "УкрНТГ" ув'язати свою діяльність з розробки нормативних документів зовнішньоекономічних відносин підприємств України по одержанні і обміну патентної інформації, використанні її у створенні конкурентоспроможної продукції;

- запровадити вивчення патентознавства у всіх вищих навчальних закладах освіти.

Ігор Туманов, кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук,
професор кафедри культурології та українознавства
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ВЗАЄМОБУМОВЛЕНІСТЬ НАВЧАННЯ І ТВОРЧОСТІ В МИСТЕЦТВІ. ДАЛЕКТИКА ЄДНОСТІ ПРОЦЕСІВ

У статті виявляються проблеми художньо-професійної та художньо-педагогічної освіти в сучасних умовах розвитку суспільства. Визначаються можливі шляхи навчання дисциплінам образотворчого циклу: рисунку, живопису, скульптурі, композиції. Стверджується позитивна роль створення проблемно-творчої ситуації з метою розв'язання проблеми єдності навчання і творчості в умовах сьогодення.

Постановка проблеми. У всі часи основним завданням художньої школи були побудова і організація процесу навчання, які сприяли б оволодінню методами, прийомами і принципами відображення матеріального світу згідно логіці розвитку мови образотворчого мистецтва, формам її застосування в той чи інший часовий період. Настанова художньої школи на сприяння відображенню форм матеріального світу в процесі навчання відповідно до вимог часу створює умови для розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців саме з урахуванням потреб суспільства даного конкретного періоду.

В наш час здійснюватися це завдання може (і повинно) при використанні в процесі навчання різних вирішень (переданні) зображуваної природи, тобто з урахуванням особливостей сучасного нам мистецтва.

Виникає, таким чином, необхідність створення умов для проведення навчання мистецтву з урахуванням сучасних естетичних вимог до виконання навчальних завдань. Розв'язуватись ця проблема повинна, перш за все, при виконанні завдань з рисунка, живопису, скульптури, композиції.

Мета статті. Дослідити значущість питання єдності та відмінності навчання і творчості.

Вклад основного матеріалу. Рисунок, живопис, скульптура, композиція – базові дисципліни професійної підготовки випускників навчальних закладів вищої художньої та художньо-професійної школи. Вживані в комплексі, вони сприяють гармонійному розвитку майбутніх фахівців, оскільки взаємозв'язані та взаємозалежні. З одного боку, їх об'єднує композиція – загальна складова творчих процесів у всіх видах мистецтва та "...закон побудови різних рівнів і слів художнього твору" [2, 155], з

іншого – в основі кожної з дисциплін лежить рисунок – основа будь-якого мистецтва. Як взаємозалежні і взаємодоповнюючі рисунок, живопис, скульптура, композиція використовуються вищою художньою школою з часів створення академій як обов'язкові дисципліни.

Набувши таким чином статусу *академічних*, вони сприяли (і будуть сприяти) не тільки освоєнню образотворчої грамоти, але і розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців.

В закладах, в яких навчаються мистецтву, рисунок, живопис, скульптура, композиція завжди розглядаються як дисципліни, що дають майбутнім фахівцям в сфері просторових мистецтв художню культуру, знання та навички, необхідні для самостійної творчої роботи. Причому завжди вважалося, що ці знання та навички отримувалися в кращих традиціях академічної системи навчання.

Рисунок та живопис сприяли розвитку навичок та вмінь в мистецтві відображення на площині, тобто у сфері так званих *двовимірних* мистецтв, *скульптура* - розвитку просторового мислення та придбанню досвіду роботи у сфері *тривимірних* мистецтв. Роль *композиції* полягала (і полягає) в освоєнні законів та закономірностей побудови зображень і в двовимірних, і в тривимірних мистецтвах [6].

Підкреслюючи творчу природу навчальних рисунка, живопису, скульптури, композиції їх взаємозалежність та взаємопов'язаність, ми повинні відзначити наступне: у всі часи, скільки існує вища художня школа, складність навчання кожному з цих предметів полягала в *єдності і суперечності навчальних і творчих завдань*, які безпосередньо мали вплив в ході навчання одне на одне. Всі спроби розділити навчальну і творчу діяльність в процесі вивчення механізму